

LA IMPORTANCIA I EL PERQUÈ DE LA TOPOGRAFIA EN ARQUEOLOGIA.

EL CAS D'ALTHIBUROS

Per Josep Mª Puche Fontanilles
Unitat de Documentació Gràfica
Institut Català d'Arqueologia Clàssica

L'arqueologia és una activitat multi disciplinar que necessita i usa tècniques i metodologies que, en principi, no semblen que tinguin res a veure amb ella. I la topografia n' és una d'aquestes.

I quan diem topografia diem dibuix . Dibuix? Que té a veure una cosa amb l'altre? Doncs té a veure molt. De fet, tot és dibuix, des del dibuix del minúscul fragment ceràmic fins a la cartografia de tota una regió. Tot és dibuix, encara que cada un utilitzarà l'instrumental i la metodologia que necessita, i la topografia no deixa de ser ni més ni menys que el dibuix del terreny. De fet, la mateixa paraula ho diu, Topografia, del grec Topos, terra i Grafos, dibuix.

No hi ha cap estudi arqueològic que no estigui acompanyat d'un bon nombre de dibuixos o il·lustracions. I ho fa, no per qüestions estètiques, per tal de fer més assequible i digerible un text científic, sinó per que el dibuix documenta i, sobretot, explica el fet arqueològic.

Una imatge val més de mil paraules, i en l'arqueologia aquesta afirmació esdevé més real que mai. La mateixa naturalesa del que estudia; murs, elements decoratius arquitectònics, assentaments, ceràmiques, edificis en ruïna, etc, etc, fa que un investigador, sovint, pugui explicar millor les seves conclusions o les seves teories mitjançant un dibuix que no pas escrivint mil i una paraules. Per això, en un article o en un llibre arqueològic, un bon autor ha de saber utilitzar bé dos llenguatges; l'escrit i el dibuixat.

Però saber dibuixar no és pas fàcil. Primer per que per saber dibuixar s'ha de saber llegir. Ens expliquem...per tal de poder dibuixar bé el terreny s'ha d'entendre'l; s'ha de veure on hi ha els canvis de pendent, comprendre si una protuberància determinada és

significativa o no, si l'alineació d'unes pedres és un fet casual o estan indicant l'existència d'una resta arqueològica, etc. I us ho puc assegurar que un tros espelat de terreny, ben mirat, pot dir i explicar moltes més coses del que un pot esperar. Però això no ho es tot, a més, un bon dibuixant arqueòleg, a més de saber llegir i entendre el que està dibuixant ha de saber dibuixar-lo correctament, a de saber com s'ha de fer per tal que els altres (siguin arqueòlegs o no) puguin entendre el que intenta explicar.

No cal dir que per que un arqueòleg es converteixi en un arqueòleg- dibuixant es necessita un llarg període d'aprenentatge. Necessita aprendre a llegir i interpretar, necessita aprendre a expressar-se amb el dibuix, necessita aprendre a utilitzar programari específic, necessita aprendre a utilitzar instrumental de precisió, necessita especialitzar-se... I és per això que veureu pocs arqueòlegs- dibuixants. No és pas fàcil formar-ne un.

I és en aquest punt on entra la col·laboració de l'Institut Català d'Arqueologia Clàssica (ICAC pels amics), centre català de recerca d'alt nivell que disposa d'una unitat especialitzada en documentació gràfica (dibuix, fotografia i tot el que amb ells es relacioni) arqueològica. I part d'aquesta Unitat és la que col·labora en el projecte Althiburos encarregant-se de tot el referent a la topografia.

Però, per que fer la topografia d'Althiburos?. No oblidem que aquest és un projecte sobre un territori, un projecte que intenta estudiar com s'ocupava una zona geogràfica determinada en un moment determinat, i per això es fa més que necessari tenir una bona base topogràfica, una planimetria que reculli aquells elements topogràfics que es puguin considerar d'interès. I es dona el fet que d'aquesta zona de Tunísia no hi ha una base cartogràfica prou detallada que ens pugui servir. Per això s'ha hagut de crear-ne una expressament.

Hi ha moltes maneres de cartografiar un territori, inclús es pot fer de forma remota des d'avions o des de satèl·lits. Però la millor forma de fer-la és trepitjant el terreny. Nosaltres hem utilitzat la tecnologia GPS (Geographical Positional System). Amb aquest sistema un va situant punts en el terreny gràcies a una antena que recull el senyal enviat per diversos satèl·lits, i com que treballem amb instrumental bastant sofisticat, podem situar-los amb una precisió de 1 cm. (els GPS de mà o als que hi ha als cotxes no aconseguen mai donar una precisió real inferior als 3-5 metres). I la topografia és això, anar situant punts,: un punt rera l'altre per indicar el límit d'un camí, una altre

sèrie de punts per senyalitzar el fons de la vall, etc. etc. etc. Aquesta és una feina que, des de fora, pot resultar poc entenedora: dues persones amb un pal i una espècie de bolet a sobre donat tombs per aquestes terres, ara pujant la muntanya, ara baixant-la, seguir un tros de vall i després tornar a pujar. I un cop a dalt, tornar altre cop avall. I mai pel camí més curt, sempre donat tombs i voltes. Sembla que hagin perdut les claus del cotxe i que les estiguin buscant desesperadament. Doncs aquestes dues persones estant topografiant, i el recorregut que segueixen (malgrat semblar erràtic i caòtic) està pensat per tal de poder prendre els punts que defineixen el terreny (decidir quins són aquests punts no és pas fàcil, us ho asseguro). I quan es detecta un jaciment, es para, es va cap a ell, es topografia i es torna altre cop al lloc on s'havia parat. En conclusió, una bona caminata, i sempre sota un bon sol. Per això el kit del bon topògraf althiburenc consisteix en GPS, llibreta per tal de prendre notes, bones botes, camisa i pantalons llargs (no sabeu com de grans i espesses són les plantes de cardo que hi ha allà, pobre de vosaltres si hi passeu amb les cames o braços descoberts, literalment us deixeu la pell), un bon barret (el sol no perdona), alguna cosa de menjar i tanta aigua (a les parts altes de la vall, després del migdia i amb el vent sec que corre, a un li agafa complexa de bacallà, tot sec i deshidratat).

A Althiburos, a l'hora de topografiar, s'ha caminat un promig diari de 15 quilòmetres, o el que és el mateix, s'han caminat entre 5 a 6 hores diàries. No és el mateix fer un quilòmetre muntanya amunt que fer-lo per la carretera, o travessant rius. I s'ha hagut de travessar moltes vegades el riu, i no poques han estat les vegades que hem acabat amb els peus (i els pantalons) xops. Al mes de Juliol a ple interior de Tunísia i caminant amb les botes plenes d'aigua! Menys mal que s'eixugaven ràpidament. Es pot dir, sense exagerar, que l'equip de topògrafs ha, literalment, pentinat tot el territori al voltant del jaciment. No ha deixat cap recó sense topografiar. Això ha permès localitzar un gran nombre de jaciments i percebre com és realment la vall on hi ha Althiburos; ha pogut veure els ramats d'ovelles a primera hora del matí, sota la boira, guiats per pastors que semblen trets de quadres d'en Fortuny, ha menjat figues dolcíssimes (i de dimensions exagerades) que han estat donades pels pagesos mentre en recollien. Han vist, a les parts altes de la vall, extensions de plantes silvestres de tàperes i grups aïllats de nens recollint-ne des de primera hora de la matinada, han comprovat el zel dels gossos dels masos en defensar el seu territori (ni a cops de pedra els feies fugir!). I, sobretot, ha

pogut comprovar i documentar l'extrema riquesa patrimonial i arqueològica que hi ha a la zona.

Sense por a exagerar, es pot assegurar que qui coneix millor els entorns de la ciutat, tant a nivell arqueològic, com geogràfic o humà és, sens dubte, l'equip de topografia.

Josep Mª Puche Fontanilles